

Tantárgyháló 2017

Zyklon-B: Rovarirtóból tömeggyilkossági mérreg

A munkát készítette:

Bálint Tibor

Törökbecse, 2017 márciusa

Tartalomjegyzék

1. Bevezető	3
2. Mi a holokauszt?	4
3. Mik a harcigázok és hogyan használták őket?	4
4. Hitler találkozása a harci gázokkal	6
5. Miért üldözték a zsidókat?	7
6. A wannseei konferencia	9
7. Mi a Zyklon-B és hogyan öl?	10
8. Mik a koncentrációs táborok és mire is használták őket?	11
9. Suti bácsi szívszorongató szavai és egy tiltott szerelem	14
10. Üzenet	18
11. Felhasznált Irodalom	19

1. Bevezető

Szerintem fontos a mai világban beszélni a múltról! A történetekről, eseményekről, a jókról és a rosszakról is egyaránt. Az emberek csak akkor tanulhatnak elődeik hibáiból, ha megismerik őket, beszélnek róluk, esetleg csoportosan kielemezik azokat és levonják a következtetést, hogyan is lehetne valamit megelőzni, vagy másként csinálni. Hogyan legyünk jobbak és felelősség teljesebbek, mint elődeink? Ez számomra az egyik legnagyobb dilemma, amivel nap mint nap találkozok.

Sokat gondolkozom rajta és arra a következtetésre jutottam, hogy a dolgokat, tetteket és eseményeket nem lehet csak a „szőnyeg alá söpörni”, mint ahogyan azt mondani szokták. Igenis foglalkozni kell velük és tanulni belőlük. Egyedül csak így fejlődhetünk. Mivel a tudósok az embereket Homo sapiensnek, azaz értelmes embernek nevezik, így hát tennünk is kell azért, hogy ebbe a kivételes és előnyös kategóriába tartozzunk. Nem lehetünk barbárok, nem viselkedhetünk úgy, mint az ősemberek, és nem szolgáltatathatjuk ki a világot, hogy mi kényünk-kedvünk szerint éljük le mindennapjainkat.

Ebből ered az ötlet, hogy egy olyan történelmi korszakot szeretnék feldolgozni és ismertetni embertársaimmal, amely igen komolyan meghatározta az emberiséget, ám a mai világ nagyon keveset tud róla, s valljuk be igazán kevesen is foglalkoznak ezzel. Az emberiség túlnyomó része elfogadja azt, amit egyes hírcsatornák vagy internetes források mondanak nekik. Nem is gondolnak bele komolyabban ezekbe a dolgokba, amelyek lehet, hogy sokkal több mindent rejtenek, mint azt mi gondoljuk. Nem veszik a fáradságot kicsit utána olvasni, esetleg kutatni egy keveset. Az elébük táruló tényeket (akár igazak vagy hamisak) készen elfogadják és ami a legrosszabb, még meg sem kérdőjelezik?! Nagyon sokunkat befolyásol manapság a média. Egy ilyen témáról szeretnék írni, ami néhol „tabu”, van akik kellemetlenül érzik magukat, ha a környezetükben a XX. században történt II. világháborús tényekről beszélnek.

Kiskorom óta mindig is le voltam nyugózva a katonasággal és a csatákkal. Nagyszüleim meséltek a háborúról és az utána következő nehéz időszakról.

Nagy érdeklődéssel hallgattam ezeket a történeteket.

Később, általános iskolás koromban elkezdtem dokumentumfilmeket nézni a History Channel nevű televíziós csatornán. Itt hallottam először a *holokauszt* fogalmáról.

2. Mi a holokauszt?

Ezt a fogalmat főként a II. világháború folyamán történt háborús bűnök egy részére használják, ami magába foglalta különböző nemzetiségűek, főként zsidók kényszeres kitelepítését, majd később elhurcolását különféle táborokba. Majd itt a munkaképes férfiakat és serdülő korban levő legényeket kényszers munkára fogták, az asszonyokat, az időseket és a kisbabákat vagy a munkára képtelen fiatal gyerekeket pedig tömegesen kivégezték. Ez szervezett rendszerességgel működött több mint két évig. Ezt nevezi a mai történelem *holokausztnak*, de a szó eredeti jelentése kiirtást jelent, vagyis a náci Németországban történő faji kiirtás fogalma.

3. Mik a harci gázok és hogyan használták őket?

Ezek az első tömegpusztító vegyi fegyverek, amelyek bevetésére az I. világháború során került sor. 1914 és 1915 számos olyan új fegyver szolgálatba állítását hozta magával, amit még odáig az emberiség alig ismert. A lőfegyverekkel ellentétben, amelyek a testen okoztak különféle sérüléseket, ezek a gázok, mérgek a szervezet különböző részeit roncsolták. Némelyek csupán hadképtelenné tették a katonákat, azonban a legsúlyosabbak halált is okozhattak. Ezek a fegyverek mindhárom halmazállapotban előfordulhatnak (végül viszont mindegyikből gáz keletkezik).

Az ókorban is használtak különféle ingerhatással rendelkező füstöket, azonban ezek az égetett anyagok nem okoztak komolyabb maradandó testi károsodásokat. Később különféle bombákat is használtak amelyeknek alapanyagai kén, szurok, gyanta és kóc volt.

A harci gázok tömeges alkalmazása Fritz Haber német kémikus ötlete volt.

Az első vegyi fegyver, amely az I. világháború során alkalmazásra került bróm ecetészterrel töltött puskagránát volt, amelyet az argonne-i erdőben használtak a franciák.

Az ezekhez hasonló fegyverek hatása azonban nagyon minimális volt, hiszen a statisztikák alapján minden 100 halottból csupán 3% volt különböző harci gázok áldozata.

1916 közepe már változásokat hozott ezen eljárások terén. Több kidolgozott módszer állt rendelkezésre és alkalmazásuk a választott frontszakasz domborzatától függött.

1. ábra – Gázgránát

A harci fegyverek ellen a katonák gázálcokkal védekeztek a terepen. Az épületeket pedig a nyílászárók kereteire feltekert és gáztámadás esetén leengedett, sóval átitatott pokrócokkal óvták. Oktatták a gáztámadás veszélyének felismerését és tanfolyamokon kísérleteztek ezen fegyverek hatástalanításával is.

2. ábra – Gázálarcpróba az I. honvéd gyalogezredben

4. Hitler találkozása a harci gázokkal

A *Führer* 1916-ban a Somme-i csatában ellenséges támadás áldozata lett. A bal combja sérült egy gránátrobbanás alkalmával. Hitler két hónapot gyengélkedett Beelitz-ben. Majd 1917-ben a csapatához visszatérve újabb támadás érte őket. Ez alkalommal mustárgáz mérgezést szenvedett és ideiglenesen megvakult. Így a háború végéig Pasewalk-ban ápták. Ott érte a vereség híre is, amely hallatán olyan mértékben kiborult önmagából, hogy újra megvakult. Azonban ez sem tartott sokáig.

Miután kiengedték a kórházból és az utcákon is tapasztalta a német nép nyomorát, a zsidókat és az akkori hatalmat okolta a kapitulációért és a "szégyenteljes" vereségért. Mindezek után kezdett el politikai gyűlésekre járni és itt adott hangot belső érzelmeinek, vagyis a benne felgyülemlett gyűlöletnek, amely lehengerelte az akkor még csak Német Munkáspárt (DAP) megalapítóit.

5. Miért is üldözték a zsidókat?

1935. szeptember 15-én Nürnbergben a *Nemzeti Szocialista Munkás Párt* (NSDAP) évi közgyűlésén egyhangúlag fogadták el a résztvevők azokat a törvényeket, amelyekre hivatkozva Hitler „igazolta” antiszemita nézeteit és törvény által jogosnak tartotta azt, hogy különböző fajilag gyengébbnek tartott embereket, illetve embercsoportokat tömegesen kitoloncoljon az akkori Nagy Németország területéről, hogy majd később tömegesen kivégezze őket. Ez a Nürnbergi törvény (*Nürnberg Gesetze*) néven ismert dokumentum két törvényből állt. Az egyik a Törvény a német vér és német becsület védelméért (*Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre*), amely megtiltotta a németek és nem németek (főként zsidók) közötti házasságot a faji „tisztaság” védelme érdekében és megtiltotta a 45 év alatti német nőknek, hogy zsidó családoknál dolgozzanak. A másik az Állampolgársági törvény, amely pontosan meghatározta, hogy csak németek vagy a német nép rokon népei lehetnek birodalmi állampolgárok.

3. ábra – 1935-es nürnbergi gyűlés (az antiszemita törvények bevezetése)

Ezt a közgyűlést a párt egyfajta Náci propagandának használta, a képen is látható, a kolosszális építmény, amelynek a középső részén maga Adolf Hitler köszöntötte a tömeget és tartotta a „motiváló” beszédét. Minden évben megrendezésre került 1923-tól 1938-ig. Csúcspontját az 1933. utáni időszakban érte el, hiszen ekkor került hatalomra az NSDAP.

6. A wannseei konferencia

A „végső megoldás” megtervezésének helyszíne. Az 1942-ben tartott gyűlés oka, hogy Reinhard Heydrich SS vezérezredes (*SS-Obergruppenführer*) vezetésével döntésre, azaz megegyezésre jusson az NSDAP vezetése a zsidó kérdés ügyében. A terv már megvolt, a konferencia célja, a „feladatok” kiosztása és a résztvevők pontos szerepeinek tisztázása. Adolf Eichmann SS alezredes (*SS-Obersturmbannführer*) jegyzőkönyvet írt a találkozóról és az 1947-ben megtalált feliratok alapján a gyűlés nem tartott tovább másfél óránál. Pontosan leírja, a Heydrich által felvetett gondolatokat és azt is, hogy a résztvevő 14 NSDAP vezető teljes mértékben megegyezett mindenben. Az eredeti terv, ami arról szólt, hogy a németországi zsidóságot keletre deportálják, túlságosan lassúnak és feleslegesnek bizonyult (mivel a keletre nyomuló német hadseregnek több és több lengyel, majd szovjet területet elfoglalva a már deportált zsidókkal kellett újra szembenéznie), s így jött létre a „végső megoldás” Eichmann, Goebbels, Himmler és Heydrich terve, amely szerint a munkaképes férfiakat közmunkára (pl. útépitésre a megszállt területeken) kell fogni, s majd ők idővel „természetes úton megsemmisülnének”, az erre képteleneket, pedig marhavagonokban haláltáborokba kell szállítani.

4. ábra – Marhavagon, amiben a zsidókat szállították

7. Mi a Zyklon-B és hogyan öl?

5. ábra – Hidrogén-cianid molekula szerkezeti képlete és modellje

Ez is valójában egy harci gáznak minősíthető vegyszer, ami eredetileg egy rovarölő készítmény, és nem a „végső megoldásra” lett tervezve, mint a harci gázok és mérgek nagy része, hanem a Harmadik Birodalom által lett felhasználva gonosz célokra. Így szerzett kétes hírnevet.

A hidrogén-cianidot először Kaliforniában használták az 1880-as években rovarölő készítményként. Ezt később a Degesch (*Deutsche Gesellschaft für Schädlingbekämpfung*), egy német vegyész társaság tanulmányozta és készítette el a Zyklon-t (amit később Zyklon A-nak neveztek el). Azonban tiltólistára került, hiszen egy hasonló szert használtak a németek az I. világháborúban gázfegyverként. 1922-ben a Degussa lett a Degesch tulajdonosa és így a kémikusai Walter Heerdt és Bruno Tesch felfedezték a hidrogén-cianid tárolásának ideális módját. Légmentesen forrasztott fémdobozokba töltötték szilárd formában, szem irritáló készítmény hozzáadásával.

A II. világháború kitöréséig a legtöbb Zyklon-B-t az USA-ban adták el, ahol licenc alapján gyártották a szert. Főleg vasúti kocsik és a mexikói bevándorlók ruháinak fertőtlenítésére használták, de ezen kívül Németországban is alkalmazták ruházatok, vonatok, raktárak és hajók férgmentesítésére is alkalmazták.

A cianid alapú készítmények fulladást okoznak. Ugyanis ez a mérreg megtámadja az elektronszállító láncot és így akár csak egy láncszem „megbénításával” megszakad a folyamat. Pontosabban a Citokróm-C molekuláris enzimjeit gátolja. Tehát hiába van oxigén a testben és a tüdőben, ha az elektronszállító lánc ezt nem tudja elszállítani minden egyes sejtbe, hogy végbemehessen a sejtlégzés és így következik be a fulladás.

A Degesch a háború után újra kezdte gyártani a Zyklon-B-t, csak 1974-től már *Cyanosil* néven. Ez szintén fertőtlenítő szer volt. Ehhez hasonló készítményt ma is gyártanak Csehországban, amelynek neve *Uragan D2*. Akkora mennyiségben állítják elő a hidrogén-cianid (kéksav) alapú készítményeket, hogy a világ teljes populációját ki lehetne vele irtani. Szerencsére nagyon kevés áldozata van már manapság. Azonban ez a leghatásosabb mérreg mind közül, hiszen alkalmazása után néhány percen belül bekövetkezik a halál. Ha ellenszer van kéznél, azt is azonnal kell beadni, és még akkor sem garantált a túlélés.

Az amerikai kormány is hidrogén-cianid alapú gázt használt (nem Zyklon B-t) rabok kivégzésére gázkamrákban. Csak 2010 után kezdte minden amerikai állam használni a halálos injekciót.

Érdekesség gyanánt említeném, hogy Fritz Haber zsidó származású német kémikus volt úgymond az "atyja" a Zyklon-B-nek. Felfedezte, hogyan szintetizáljon ammóniát nitrogénből és hidrogénből műtrágyához. Ezen kutatásai hasznosak voltak a német hadügynek is. Az I. világháború alatt klórgázzal kezdett kísérletezni. Fegyvereit először az ypres-i csatában használták 1915-ben (előléptették, kapitány lett). A háború után folytatta tanulmányait és Nobel-díjat is kapott az ammóniával kapcsolatos áttöréseiért.

8. Mik a koncentrációs táborok és mire használták őket?

6. ábra – A III. Birodalom főbb koncentrációs táborai

A legelső táborok 1933-ban épültek nem sokkal az után, hogy Adolf Hitlert az akkori weimari köztársaság kancellárjává nevezte ki Paul von Hindenburg elnök. Több féle létezett, és különböző célokat szolgáltak. Az ezzel foglalkozó történészek legalább nyolc különböző csoportba sorolják őket. A két legismertebb ezek közül a munkatáborok (*Arbeitslager*) és a haláltáborok (*Vernichtungslager*) ezek a nevükből adódóan csupán két dologgal foglalkoztak. Ahogy az előbb említettem, a munkatáborokba voltak elhurcolva azok a foglyok, akik munkaképesek voltak és naphosszakat robotoltak ingyen szörnyű körülmények között, ameddig végül is a szervezetük nem bírta tovább a rá nehezedő nyomást és belehaltak, vagy egyszerűen a tiszteknek illetve „munkafelügyelőknek” nem tetszett a teljesítmény és agyonlőtték, vagy halálra verték az illetőt.

7. ábra – „A munka szabaddá tesz” felirat Auschwitz főbejárata felett

A haláltáboroknak pedig csupán egyetlen célja volt. Az iparosított faji irtás. Főleg csak arra szolgáltak, hogy minden új érkezőt azonnal a gázkamrákba vittek, persze miután elkobozták tőlük az összes tulajdonukat és *Zyklon B*-vel mérgezték meg őket.

8. ábra – Zyklon-B-t tároló fémdobozok Auschwitzben

Utána következett a *krematórium*, ami kettő, vagy több nagy tűzhelyből álló helyiség volt, ahova a táborban dolgozó katonák elhurcolták a holttesteket és porrá égették a földi maradványaikat.

9. ábra – Auschwitz egyik krematóriuma

Voltak azonban vegyes táborok, amelyek koncentrációs- (börtön) és haláltáborok is voltak egyaránt. Ilyenek, például Majdanek és Auschwitz. Utóbbit személyesen meglátogattam 2013-ban. Kivételes élmény volt, hiszen ha valaki nézte a *Schindler listája* c. filmet az tudja, hogy az egyik jelenetben, amikor a vonat megérkezik a második táborba *Birkenau*-ba, akkor este van és esik a hó. Igaz én nappal jártam ott, de akkor is éppen havazott és a hideg átjárta csontjaimat, ahogy ott álltam a sínek végén, és láttam a vagon, amelyhez hasonlóan szállították az embereket tömegesen és a tábor bejáratát. Egyszerre volt szörnyű és részben izgalmas, ott lenni, egy olyan helyszínen, ahol a történelemnek egy igazán meghatározó eseménye zajlott le és látni azokat a szörnyűségeket amit akkor az emberek láthattak. Ezeket a táborokat a *gettók* helyett építették, hiszen a megépítésük előtt ugyanazon emberek, rabságban éltek egy nagyobb város elkülönített és falakkal körbezárt részén, amit *gettóknak* neveztek.

9. Suti bácsi szívszorongató szavai és egy tiltott szerelem

Tavaly, azaz 2016-ban életem egyik leggyönyörűbb élményében volt részem. A kanadai Rákóczi Alapítványnak köszönhetően pályamunkámmal 11 napos táborozást nyertem Magyarországon. Körbejártuk az összes főbb látnivalót délen Villánytól, egészen északon Kassáig. A legmélyebb benyomást mégsem ez okozta bennem.

Budapesti tartózkodásunk során a tábor utolsó napjaiban Zsuzsa néni (a kanadai II. Rákóczi Ferencz alapítvány elnökhasszonya) bemutatta saját könyvét és az általa készített dokumentum videóját. A mű főszereplői saját férje Berci és sógora Tibi bácsi, valamint az ő gyerekkori barátai a Weisz gyerekek, Sándor (Suti bácsi), Bandi, Alíz, Hédy és Icuka. Közülük már csak ketten élnek.

A könyvben leírt történet valós bizonyosság arról, hogy az emberek alapvetően jók és becsületesek. Azonban sajnos vannak a gonoszok is, akik ezt porba tiporják. Egy szerelemről ír Zsuzsa néni, egy tiltott szerelemről Schröder Tibor (keresztény) és Weisz Hédy (zsidó) között. Tiltott, hiszen akkoriban a nürnbergi törvények szerint zsidókkal nem volt szabad még szerelembe se esni, főleg nem házasságot kötni. Tanúskodik arról is, hogy az egymás iránti érzelmek mennyire fontosak és, hiába vannak „törvények”, amelyek ezt megtiltják, mert mi mindannyian emberek vagyunk és a nekünk fontos személyekért akármit megteszünk és kiállunk mellettük. Nem utolsó sorban bemutatja, milyen volt az élet zsidóként az XX. század közepén a kárpátaljai Nagyszőlősen, mennyi akaraterejük és szerencsájuk volt azoknak az embereknek, akik túléltek azokat a borzalmakat. Mekkora lelki erejük van, hogy ma több, mint 70 év után is újra és újra „felszaggatják” ugyanazokat a régi fájó sebeket, csakhoggy elmondják az utókornak, „... ne legyetek barbárok, mint elődeitek, tanuljatok a hibáikból.”

A *Weisz család* Kárpátalján élő zsidó család volt. Miután Magyarország a III. Birodalom oldalán harcolt (fasiszta állammá vált), ugyanúgy vonatkoztak a visszahódított területekre is a nürnbergi törvényekben megírt "bánásmód" a zsidókkal szemben. Sajnos a deportációban magyarok is segítettek a terepen a németeket és ezt a Weisz család sem úszta meg szárazon. Nekik is ugyanaz lett a sorsuk mint a többi kárpátaljai zsidónak. Nagyrészüik számára az irány *Auschwitz* volt.

10. ábra - A Weisz család

A hátsó sorban: Bandi, Hédý és Alíz. Az első sorban: Teréz, Suti, Icuka és Vilmos.

A könyv leírja, hogyan játszott Suti bácsi Icukával az odavezető úton és, hogy mi fogadta őket, amikor odaértek. Beszámol arról is, mi történt közvetlen az után, ahogy kiszálltak a vonatból. Sándor valami förtelmes bűzt érzett és azt gondolta „*Biztosan vágóhíd működik a közelben*”. Nem volt messze az igazságtól. Ez után sorba álltak és mikor a névsorral rendelkező SS tisztek elé kerültek Suti bácsi látta, hogy három felé terelik őket, az asszonyok és idősebb lányok együtt folytatták tovább, a másik csoport a férfiak és az idősebb fiúk voltak, míg végül az idősek és a kisgyerekek maradtak. (Az efféle bánásmódot említettem korábban *A wannseei konferencia* és a *Mi a holokauszt?* címek alatt) A családot szétválasztották. Talán ennek köszönhetően élték túl ketten Auschwitz borzalmait.

Suti bácsit 1945-ben vonatra tették és áthelyezték Mauthausenba. Ott találtak rá a felszabadító csapatok. Ezek után Weisz Sándor sikeresen Palesztinába költözött, gyorsan megkapta az állampolgárságot és megváltoztatta nevét is Yitzhak Livnatra. Körülbelül harminc évig hallani sem akart a magyarságról. Megtagadta múltját, fájón és dühvel tele gondolt vissza gyerekkorára, Nagyszőlőse, Magyarországra és a népre. Nem tudta megbocsájtani a magyaroknak azt amit tettek vele, családjával és a zsidósággal. Később csatlakozott az Izraeli hadsereghez és 1957-ben alezredessé nevezték ki. Ott családot alapított, feleségül vette Ilanát és úgy élte életét, hogy próbált nem gondolni a múltra.

Alíz és Hédy öccsükkel ellentétben Auschwitzben maradtak és ott érte őket a felszabadulás. Azonban a háború végezetével is a táborban tartotta őket a Vörös hadsereg. Nem akarták elengedni a kárpátaljai zsidókat és hát így egy este Alíz és Hédy pár lánnyal eldöntötte, hogy elszöknek és így is lett. Kalandos úton eljutottak Berlinbe a menekültközpontba, ahol tiszta ruhát, ételt és új papírokat kaptak. Naphosszakat kutatták a túlélők listáját. Hédy titokban családtagjai mellett szerelmét is kereste rajta, Schröder Tibort. Egy idő múlva találkoztak Berliner Fálvival, egy régi nagyszőlősi ismerősükkel, aki közölte velük, hogy minden jel szerint édesapjuk a felszabadulás után meghalt, de viszont Suti életben van és ez reményt adott Hédyéknek a további kutatásra. Innen a következő úticél Prága volt, ahol egy újabb ismerőssel találkoztak Emillel, aki a csehszlovák katonatiszt volt. Az illető idővel új lakást adott a lányoknak és törődött velük életük egyik legnehezebb időszakában. Később meg is kérte Hédy kezét, aki igent mondott és így zsidó törvények szerint összeházasodtak.

Egy alkalommal Ilana, Yitzhak (Suti bácsi) felesége elvitte férjét egy zürichi étterembe, amely a magyar kultúra szerint volt díszítve, a pincérnők is népviseletben jártak és cigányzene szólt egész este. Ez volt az a pillanat, amikor Yitzhak Livnat újra visszaemlékezett a gyerekkorára és „leomlott az erőd” amit ezen emlékek köré épített. Zokogásba borult, hiszen ahogy becsukta szemeit, újra Nagyszőlősen volt és az egész családját látta maga előtt. Ez még több érzelmet kavart fel benne. E pillanat indította el Suti bácsiban valamiféle belső változást, ami boldogabbá és teljesebbé tette az életét. 1997-től kezdve lelkes támogatója lett a Diákok Határok Nélkül nevű programnak, amiben én is részt vettem. Azóta büszkén beszél a magyarságról, minden évben elmeséli a tábor résztvevőinek életét és küzdelmét, és fontos leckét ad arról, hogyan legyünk emberek, tiszteljük és szeressük egymást és bocsássunk meg egymásnak. Hiszen ez a bocsánat vezet csak a teljes élethez, a gyűlölet csak fájdalmat okoz magadnak is és másnak is.

11. ábra – 2016-os csoportkép a Magyarságismereti Mozdótáborból

Legalul a bal oldali személy Berci bácsi és jobb oldalt, pedig Suti bácsi.

Tibor húsz év után 1967-ben újra találkozott Hédyvel. Montrealba utazott hozzá, s közben visszaemlékezett az előző évek nehézségeire, milyen volt az élete Budapesten, majd Ausztriában, Párizsban és Argentínában. Kislánya Judy is eszébe jutott, aki életének egyik legszentebb része volt. Feleségével Évával való házasságukon is töprengett. Így futott be a vonat a végállomásra és Tibor Hédy lakásához érve kicsiny hezitálás után felment és mikor a régi szerelme ajtót nyitott lába a földbe gyökerezett. Hosszasan beszélgettek mostani életükről, gyerekeikről és a közös múltjukról. Hédy elmondta Tibornak azt is, hogy özvegy.

Schröder Tibor 1982 januárjában, 63 éves korában hunyt el.

Weisz Hédy másodjára is férjhez ment 1977-ben Pivkó Tiborhoz. 2 éve hunyt el.

Yitzhak Livnat, azaz Suti bácsi Izraelben él fiával. Valódi riportot szerettem volna készíteni vele, de ez sajnos nem bizonyult jó ötletnek, a korára és az egészségügyi állapotára való tekintettel. Ezért hagyatkoztam csak munkámban Zsuzsa néni könyvére. Ahogyan említettem 1997-től minden évben elrepül Budapestre Tel Avivból, s meglátogatja a szórvány magyar fiatalokat a Magyarságismereti Mozdótáborban és szívesen válaszol az összes felé irányuló kérdésükre. Fia is visszatérő vendége a tábornak, hiszen máai napig elkíséri édesapját az útra.

10. Befejezés helyett egy Üzenet

Szerintem ehhez a két képhez nem kellenek szavak. Ők magukért beszélnek.

12. ábra – Fájdalmas ám őszinte szavak (Auschwitz-Birkenau)

13. ábra – A szétszakított családok jelképe (Vasúti sín vége - Birkenau)

11. Felhasznált irodalom

1. The Rise and Fall of the Third Reich
Szerkesztő: William L. Schrier
Kiadó: Simon & Schuster (1960)
2. Hitler's Shadow: Nazi War Criminals, U.S. Intelligence and the Cold War
Szerkesztő: Richard Breitman és Norman J.W. Goda
Kiadó: National Archives
3. Gyilkos Molekulák: Nevezetes Bűnesetek Mérgekkel
Szerkesztő: John Emsley
Magyarra fordította: Lente Gábor és Ősz Katalin
Kiadó: Akadémia Kiadó (2011)
4. Megtagadva: Egy szerelem igazi története
Szerkesztő: Papp M. Zsuzsa
Kiadó: Aposztróf Kiadó (2010)

Felhasznált internetes irodalom:

1. https://hu.wikipedia.org/wiki/N%C3%BCrnb%C3%A9rgi_t%C3%B6rv%C3%A9nyek
2. https://hu.wikipedia.org/wiki/Wannseei_konferencia
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Nazi_concentration_camps#Types_of_camps
4. <https://en.wikipedia.org/wiki/Degesch>
5. https://en.wikipedia.org/wiki/Zyklon_B
6. <https://www.quora.com/unanswered/How-is-Zyklon-B-used-today>
7. http://nagyhaboru.blog.hu/2013/01/02/harci_gazok_alkalmazasa_az_elso_vilaghaboruban
8. http://biokemia.blog.hu/2009/06/27/hogyan_ol_i_a_zyklon_b_hatoanyaga_a_cian
9. <http://www.bbc.com/news/world-13015210>
10. https://en.wikipedia.org/wiki/Adolf_Hitler